

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПЕРІОД ЕПІДЕМІЙ:
ПРОБЛЕМАТИКА ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ**

Пандемія COVID-19 стала найбільшим випробуванням на міцність для міжнародної системи захисту прав людини з самого початку її створення після завершення Другої світової війни. З моменту прийняття Загальної декларації прав людини 10 грудня 1948 року у різних частинах світу час від часу відбувалися війни, збройні конфлікти, революції, що призводили до масового порушення прав людини, проте вони носили більше регіональний характер і стосувалися здебільшого країн з авторитарними політичними режимами. Ситуація з пандемією коронавірусної хвороби фактично одночасно призвела до погіршення стану забезпечення прав людини на усій земній кулі, що є абсолютним прецедентом у післявоєнний період.

Новини про загальнонаціональні акції протесту і судові позови до державних органів з вимогами зняття карантинних обмежень лунають з усіх куточків світу [2]. Широкою є не тільки географія порушень прав людини, а й сам спектр цих прав. Людство розділилося на два табори: одні різко заперечують запроваджені глобальні та національні карантинні обмеження, стаючи на захист свого права на вільне пересування, працю, освіту, зайняття підприємницькою діяльністю, відправлення релігійних культів і т. ін, інші ж, навпаки, вимагають від національних урядів запровадження ще більш жорстких карантинних заходів, обстоюючи своє право на безпеку та здоров'я в умовах пандемії. Найскладнішим є те, що вимоги і перших, і других є цілком законними та обґрунтованими з точки зору права прав людини. Проте одночасно задовольнити їх не видається можливим, адже вони є взаємовиключними. Простий приклад: запровадження карантину повністю або частково унеможливує забезпечення права людини на вільне пересування. І якщо у високорозвинутих країнах криза відбувається на рівні нарощування безробіття та громадського невдоволення, то у країнах, що розвиваються, ситуація значно гірше: назріває масштабна продовольча криза. У деяких країнах, значна частка ВВП яких складалася з прибутків

від туристичної галузі, існують цілком серйозні побоювання голоду, а в багатьох країнах Африки значно зросла кількість дітей, які через закриття шкіл щоденно недоїдають [5].

Окремо слід виділити випадки порушення права людини на достовірну інформацію, що стосуються не тільки авторитарних країн, у яких влада приховує від своїх громадян дані щодо захворюваності і медико-санітарного стану в державі, а й багатьох демократичних країн, де незважаючи на свободу слова і плюралізм у ЗМІ, люди так само не мають змоги отримати достовірну інформацію через велику кількість неправдивих новин (так звані фейки від англ. fake news), а також маніпулювання статистикою, яке відбувається навіть у центральних ЗМІ.

Резюмуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що національні уряди держав неспроможні на належному рівні забезпечити захист прав своїх громадян, так само дає збій існуючий міжнародний механізм захисту прав людини [1]. Саме тому на часі створення нового інституту в міжнародному праві захисту прав людини. І тут варто звернутися до історії юридичної доктрини прав людини, а саме до створення міжнародного гуманітарного права. Його норми юридично закріпили захист жертв війни, а також значно обмежили способи і методи ведення війни. Завдяки дії норм міжнародного гуманітарного права вдалося зберегти мільйони життів [3; 18]. Так само як і війни, епідемії супроводжують людство протягом усієї історії його існування і навіть протягом другої половини XX – початку XXI століття, незважаючи на високі досягнення медицини, успіхи вакцинопрофілактики, раз у кілька десятиліть сколихують світ. Належно не підготованою до них опиняється не лише медична, а й правова система, що проявляється у численних кейсах порушення прав людини під час проведення протиепідемічних заходів. Пункт 1 с. 3 Міжнародних медико-санітарних правил наголошує на необхідності дотримання прав людини під час боротьби з інфекційними хворобами [4]. Проте на практиці ми бачимо численні колізії та прогалини у правовому регулюванні карантинних та інших протиепідемічних заходів, запроваджуваних державами, що ставить під сумнів ефективність, а головне – легітимність таких заходів, а також обов'язковість їх дотримання. Саме тому винятково актуальним питанням на даний час є розробка уніфікованого міжнародно-правового акту, який врегулював би забезпечення прав людини під час проведення протиепідемічних заходів. Такий

акт можна було б назвати Міжнародними мінімальними стандартами забезпечення прав людини під час епідемій. Він повинен поперше закріпити вичерпний перелік прав людини, які можуть бути обмежені державами під час проведення протиепідемічних заходів з інтересів загальної безпеки та охорони здоров'я населення, а також міру, у якій вони можуть бути обмежені. По-друге, він має містити гарантії забезпечення державами основних прав людини під час проведення протиепідемічних заходів, а саме права на гідний рівень життя, що включатиме державну допомогу у разі втрати роботи або іншого основного законного джерела доходу через проведення протиепідемічних заходів. Крім того, у майбутньому міжнародно-правовому акті має бути окремий розділ, присвячений міжнародній гуманітарній допомозі країнам, що найбільше постраждали від епідемії і своїми національними засобами не можуть забезпечити своїм громадянам право на гідний рівень життя. Зрозуміло, що розробка такого акту потребуватиме кропіткої роботи та міжнародної кооперації вчених-юристів та юристів-практиків з усього світу, однак лише фундаментальна юридична база зможе зробити протиепідемічні заходи дійсно ефективними й здатними пришвидшити перемогу людства над пандемією.

Джерела:

1. Вплив COVID-19 на міжнародне право. Правники аналізують виклики, відслідковують тенденції, роблять прогнози (частина друга) URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30564495.html>.
2. COVID-19: заражения и протесты в «одном флаконе» URL: <https://ru.euronews.com/2020/11/03/covid-restrictions-protests>.
3. Міжнародне гуманітарне право. Посібник / [О. О. Войтенко, М. М. Гнатовський, Т. Р. Короткий, А. О. Кориневич, В. М. Лисик, О. Р. Поєдинок, Н. В. Хендель]; за ред. Т. Р. Короткого – Київ-Одеса: Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016. – 2017. – 145 с.
4. Міжнародні медико-санітарні правила (2005 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_007#Text.
5. Пандемія COVID-19: UNICEF попередив про «втрачене покоління» дітей. URL: <https://www.dw.com/uk/pandemiia-covid-19-unicef-poperedyv-pro-vtrachene-pokolinnia-ditei/a-55658491>.